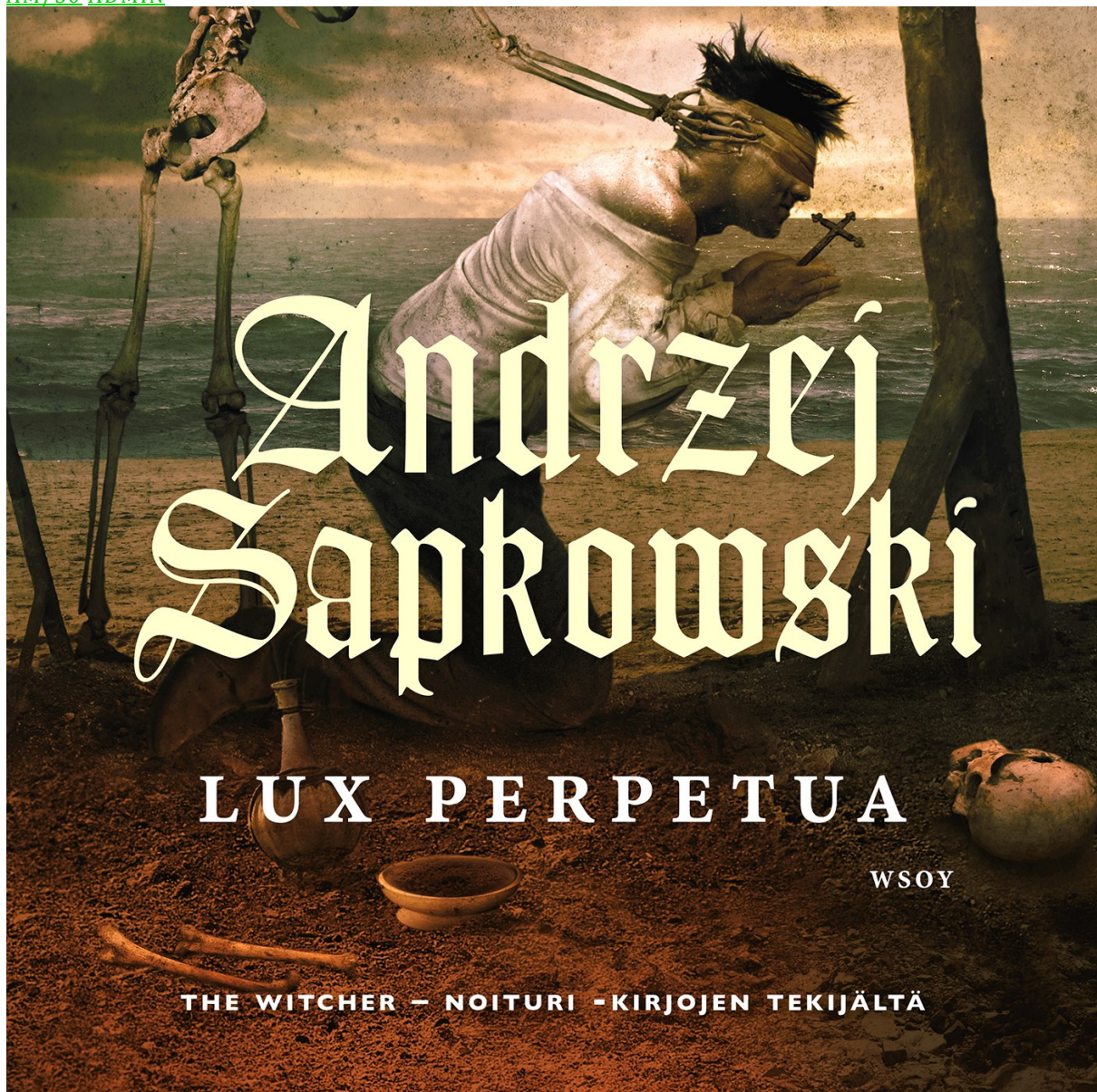

Andrzej Sapkowski: Lux Perpetua 1

AM/30 ADMIN

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI (14.9.2022)

Lux Perpetua, sellaista sielu ikävöi. Ikuista valoa, ikävöi niin”. Sapkowskiin fantasiaromaanin nimi on arvoituksellinen, koska päähenkilö tuomitaan teoksen alussa ikuiseen pimeään. Onhan pyhäksi julistetun kardinaalin tappaminen suuri synti – Reyneman saa peruuttamattoman kirkonkirouksen:

”*Anathema, sit!* ... Sammukoon häneltä ikuisiksi ajoiksi *lux*, valo, merkiksi siitä, että kirottu sammuu myös Kirkon ja ihmisten muistista.” (26)

Näin piispa ja pappien kuoro kääntää kynttilänsä ylösalaisin ja pudottaa ne kirkon lattialle.

Maailemankuulun fantasiakirjailija Andrzej Sapkowski kirjoittaa kotiseudulleen Sleesiaan sijoittuvaa keskiaikaan sijoittuvaa Hussilais -trilogiaa. Päätoiteos *Lux Perpetua* (Ikuinen valo) julkaistaan kahdessa osassa.

Kaikki on Euroopassa sekaisin, ja niinpä kirkonkiruskin on suhteellista. Breslaun piispa Konradin kirus osoittautuu katoliseksi sotapropagandaksi. Toisaalta kirus vain lisää Rynemanin mainetta, ja tarinan kätkeistä löytyy sankarille suojelijoita.

Reyneman on liikkeellä naisen perässä. Ritarin tapaan hän etsii uskollisesti ja loputtoman uutterasti kadonnutta donnaansa.

Kirkonkirus on hyväksi myös kertomukselle: koska Reyneman on kirottu, kukaan ei voi majoittaa häntä, hänen täytyy olla liikkeellä ja piilotella. Hänen täytyy varoa jokaista, jonka kanssa joutuu tekemisiin.

Kaikista vaaroista huolimatta Raynemanin pitää mennä juuri vaarallisimpaan kaupunkiin, Breslahun. Tässä kaupungissa ”olet petturi. Olet vihattu vihollinen keskellä vihollisleiriä. Herätät inhoa koska olet kerettiläinen, uskonluopio.” (80)

Onneksi hän saa ystävältään amuletin, joka tekee hänet täysin epäkiinnostavaksi:

Amuletti on tehty ”peittämään kantajansa henkilöllisyys. Saamaan aikaan sen, että kukaan ei huomaa häntä. Että kukaan ei kiinnitä häneen huomiota, että sivullisten katse vain liukuu pois hänestä niin, että kukaan ei paina mieleen hänen ulkonäköään ei edes läsnäoloaan.” (69)

Lisäksi Reyneman on loputtomien juurujen kohde ja tunnettu henkilö keskaikaisen Sleesian seuduilla. ”Sinusta puhutaan, että olet velho. Että tiedät yhtä ja toista taioista, että pidät yhtä taikaväen ja hirviöiden kanssa”. (34)

Hänestä kerrotaan tarinoita. Hänellä on taito olla oikeaan aikaan paikalla. Hän pelastaa viime tipassa neidon luostariin hyökänneiden raiskaajien käsistä. Hän on lääkäri, joka parantaa. Ja miten ihmeellisesti Rayneman osaa hoitaa sairaita. Hän on maagi, joka lääkitsee haavoittuneita riippumatta siitä, millä puolella he sodassa ovat.

Rayneman yrittää pelastaa vihamiehensä tekemällä vaativan leikkauksen, mutta saa syytteen murhasta. Näin hänestä tulee välillä jops Hussien vainoama karkulainen, niin että kaikki metsästävät häntä.

Reyneman joutuu selkkauksiin, ja selviää joskus neuvokkuutensa mutta vähintään yhtä paljon hyvän onnen ja ystäviensä avulla.

”Sinä totta totisesti olet kuin mäkimeirami. Sinuun törmää kaikissa mahdollisissa ruoissa ja ingredienteissä.” (41)

Taustana tälle historialliselle fantasialle on Sapkowskiin kotimaakuntien, eli Sleesian seudun uskonsodat 1400-luvun alussa. Ei ole helppo hahmottaa tätä historiallista jaksoa, jonka Konstanzin kirkolliskokous (1418) sysäsi liikkeelle. Katolista kirkkoa yhtenäistettiin kovalla kädellä, ja muiden uskonsuuntien vaino voimistui.

Kirkolliskokoukseen tuli myös Prahan yliopiston rehtori Jan Hus. Hänen suojelusta ei piitattu, hänet petettiin ja poltettiin roviolla kirkolliskokouksen aikana. Tämä aloitti ns. hussilaissodat, jotka muodostavat Sapkowskiin Hussilais-trilogian taustan.

Tarina alkaa 1429, ankarien sotien aikaan, kun Saksan ja Sleesian väliset ”maat vuosivat verta ja töröttivät mustina raunioläjinä”. Liikutaan hevosin, ollaan sotateiden ja miesten väkivaltaisesti kontrolloimassa maailmassa. Kaikki oli sekaisin, koskaan ei voinut olla varma kuka on ystävä ja kuka vihollinen. Lukijan ei ole helppo hahmottaa teoksessa viliseviä henkilöiden ja paikannimiä. Kääntäjä Tapani Kärkkäisen tarkkuuteen ja teoksen lopussa oleviin selityksiin voi kuitenkin luottaa.

Vallassa on uskonto ja paranoia. Magia on yhtä todellista kuin kerettiläisten vainot. Vangitsemiset ja kavallukset sekä niiltä välttyminen perustuivat usein noituuteen:

”Kun liikut kaupungilla, ole varovainen magian kanssa, sillä jos sinut saadaan kiinni loitsuamisesta, joudut roviolle, tai sinut hukutetaan.” (206)

Musta magia on keskeistä myös yrityksessä myrkyttää hussilaisjohtajat, myös Reyneman. Katolisen puolen valinneilla alkemisteilla oli kehitteillä myrkky, joka alkoi vaikuttaa vasta, kun uhri saa pistohaavan raudasta. Huhu tästä ”mustasta tinktuurasta” elää, tosin jotkut maagit väittävät, että ainesta, jota myrkytysvalmistamiseen tarvitaan, löytyy vain legendoista.

Katolisten alkemistien valmistama kullin *collosum* uskotaan olevan maailman voimakkain eliksiiri ja kaikki jotka tietävät siitä, haluavat sitä. Se on jopa *hasista* vahvempi, kerrotaan:

”Se vahvistaa aivan ennenkuulumattomalla tavalla elinvoimaa, älyä ja henkeä. Se on myös pettämätön lääke hulluutta, dementiaa ja muita mielen sairauksia vastaan, varsinkin niitä jotka johtuvat liiasta *melancholiasta*, mustasta sapesta.” (171-2)

Myös syntymässä olevan rahatalouden uskotaan toimivan magian tavoin, tämä tulee esiin kohtauksessa, jossa eräs mustan magian taitaja kohtaa pankkivirkailijan:

Maagi ”ojensi molemmat kätensä ja levitti sormensa. Kustakin kynnestä tuli esiin ohut, sininen liekki, joka siinä samassa kasvoi ...” Virkailija ei hievahtanutkaan, vaan otti käteensä kultarahan. ”Tämä tässä on floreeni...kuvitelkaapa että näitä floreenoja on suurempi määrä. Ei sata, ei tuhat, ei tuhat tuhatta vaan *millione*... tämä on kaikista voimista voittamaton” (210).

Romaanin 1.osan loppupuolella maagiset elementit lisääntyvät hyvän ja pahan välisen taistelun kärjistyessä. Tosin päähenkilö Reyneman tuo mukaan tervettä pilailua. Eräs kunnianhimoinen prinssi haluaa sankarimme tekemään taikoja puolestaan. Tämä tekeekin hykerryttävän hauskoja valeloitsuja. Itse musta magia tulee pian esiin yllättävän samankaltaisena. Kääntäjä Tapani Kärkkäinen välittää hyvin nämä sävyn vaihtelut:

”Pöydälle oli asetettu ympyrän muotoon pitkä vyö, johon nahka oli kaiketi revitty elävästä ihmisestä.Vyön päälle oli pantu vuohen sarvi, muumioitunut lepakko ja kissan kallo, siten että niistä muodostui kolmio. Lepakko oli hukutettu vereen, ja kissaa oli ruokittu ihmislihalla ennen tappamista.” (232)

Hyvät voimat on kuvattu lääkinällisellä magialla, jota sankari käyttää ihmisiä parantaessaan. Hänen lähistöllään on myös aavistettavissa tuonpuoleisia tukijoukkoja: salaperäinen naissoturi, jonka jälkeen jää mieto rosmariinin tuoksu. Lähistöllä on myös olento, joka on ottanut ihmisen hahmon, jonka eräs noita näki:

Oliko hänellä siivet? ”Tai sädekeä? Ei näkyä sattumalta säestänyt ikuinen valkeus, *lux perpetua*?” (334).

Kertomuksen sankari, Reyman, muuttuu tarinan edetessä. Aluksi hänellä on koomisen veijarin piirteitä, hän ajautuu sattumasta toiseen. Usein hän saa tukea yllättäviltä tahoilta. Vähitellen hän alkaa vaikuttaa yhä enemmän ritarilta, joka on mystisesti valittu. Hänellä on tehtävä, jota hän ei itsekään tiedä, mutta suuremmat voimat suojelevat häntä. Ritarilegendojen tapaan Reyneman etenee kaottisessa keskiajassa, ja se että hän selviytyy uskomattomista tilanteista kertoo siitä, että hän on ennalta valittu ja suojelevan valon suojaama.

Romaanin toisessa osassa sankari kohtaa viimein tavoittamattoman donnansa, ja se voi merkitä yllättäviä muutoksia tarinassa.

Andrzej Sapkowski: *Lux perpetua 1*, suom. Tapani Kärkkäinen, wsoy, 2022

Risto Niemi-Pynttäri on kirjoittamisen ja kirjallisuuden dosentti Jyväskylän yliopistosta

Maailmankirjojen arvioita myös:

[Sapkowski: Järven neito \(Annemari Ahoste, 2016\)](#)

[Sapkowski: Narrenturm 1 \(Minna Keinänen, 2019\)](#)

[Sapkowski: Narrenturm 2 \(Johannes Pulkkinen, 2019\)](#)